

Za tajemstvím Černé a Bílé Desné

Délka trasy: 17km

Název získal tento okruh proto, že v podstatě spojuje dvě naučné stezky – k Protržené přehradě kolem Bílé Desné a k vodopádům na Černé Desné. Začátek trasy je stejný jako u Desné jako na dlani, u balvanu ale neuhýbáme k můstkům, ale přes Karnetův most kolem mlýna pokračujeme dál směrem k Protržené přehradě. Za otočkou autobusu míjíme penzion s příznačným názvem „**Na Konci světa**“, protože tady Desná končí. Kolem budovy bývalé úpravny vody pokračujeme podél toku Bílé Desné s jejími neopakovatelnými **kaskádami** na **Protrženou přehradu**. Od ní pak vede cesta k vodní nádrži **Souš** a odtud už se dostáváme po silnici vedoucí kolem přehrady ke stezce kolem **vodopádů** na Černé Desné. Při sestupu do Heleštejnu míjíme **Fuchsův kříž**, odtud dojdeme k hotelu Sklář a zpět do centra města.

Na konci světa

Cesta na Protrženou přehradu vede podél toku Bílé Desné. Míjíme otočku autobusu i odbočku na Mariánské schody vedoucí do Albrechtic a dostáváme se do místa zvaného „Na Konci světa“. Pro motoristy tu totiž cesta končí. Dál se dostanete pouze pěšky nebo na kole. Dojdete k místu, kde kdysi stála hájenka a panská pila. Ty se staly první obětí ničivého živlu při protržení přehrady v roce 1916. Dnes tu stojí budova bývalé úpravny vody. Přesné místo, kde stála pila a hájenka, můžeme pouze odhadovat, protože byly smeteny i se základy.

Kaskády na Bílé Desné

Po protržení přehrady původní koryto středního a dolního toku Bílé Desné prakticky neexistovalo. Bylo proto vytvořeno nové koryto vedené údolnicí. Jeho velký sklon byl stabilizován kaskádou kamenných stupňů, aby se snížila rychlost vody. Kaskáda je tvořena 48 kamennými stupni vysokými od 0,6 m do 4,2 m. Jsou očíslovány směrem od soutoku Černé a Bílé Desné proti proudu řeky.

Protržená přehrada

Přehrada na Bílé Desné (dnes areál Protržené přehrady) byla budována společně s údolní nádrží Souš jako soustava vodních děl. Obě vodní díla byla propojena spojovací štolou dlouhou 1104,8 m s podélným sklonem 1‰. Měla sloužit k převádění vody z přehrady na Bílé Desné do vodní nádrže Souš. Obě přehrady byly zkolaudovány v týž den – 18. listopadu 1915. Přesně za 10 měsíců (18. září 1916) se přehrada na Bílé Desné protrhla. Objem vody v ní byl 290 000 m³, byla tedy naplněna zhruba do tří čtvrtin (celkový objem měl být 400 000 m³). Voda se valila asi 40 m širokou průrvou a brala s sebou vše, co se jí postavilo do cesty. Přehrada leží v katastru obce Albrechtice v J/h, ale následky byly katastrofální především pro oblast dnešní Desné I.

V roce 2013 vznikl projekt „Obnova kulturní památky Protržená přehrada na Bílé Desné“. Cílem bylo zbavit areál náletových stromů, a otevřít tak neopakovatelný celkový pohled místo původní přehrady a na pozůstatky bývalé hráze. Došlo ke zpevnění kamenné části, osazení areálu informačními tabulemi, vybudování nové lávky přes Bílou Desnou a také přístřešku pro turisty v místě, kde kdysi stála Krömerova bouda. Byly vytvořeny chodníčky po hrázi a zřízena naučná stezka. Vede z Desné až k areálu Protržené přehrady. V samotném areálu je naučná stezka s tabulemi, které seznamují s technickými údaji o přehradě.

Souš

Přehradní nádrž Souš byla na Černé Desné postavena v letech 1912-15 a zatopila plochu téměř 86 ha.

Při stavbě přehradní nádrže na Černé Desné musela ustoupit část osady (Zadní Souš) z let 1755. Měla 15 domů, 14 muselo být kvůli stavbě přehrady zbouráno. První zmínky o tomto místě jsou z roku 1755 v příchovecké farní knize, kde se hovoří o místě, kde po velkém suchu uschl len.

Přehrada byla ještě v šedesátých letech využívána jako rekreační místo. V roce 1974 tu byla vybudována úpravna vody a nádrž nyní slouží jako zásobárna pitné vody pro Jablonecko. Koupání a rybolov jsou tu proto zakázány a okolí je přísně chráněno. Kolem Souše vede opravená Soušská silnice, po které se mohou osobní automobily dostat přes Smědavu až do Bílého Potoka a Hejnic na druhé straně hor, ovšem jen během letní sezóny od května do října. V zimě je silnice uzavřena.

Vodopády

Vodopády na Černé Desné byly 1. července 2013 vyhlášeny přírodní památkou. Řeka protéká divokým údolím vedoucím od přehrady Souš do Desné. Vodopády jsou vlastně tvořeny žulovými stupni vysokými 4 a 7 metrů a některé byly novodobě pojmenovány (Hrncový, Bukový, Dlouhý, Plotnový). Největší z nich měří asi 10 metrů a nachází se zhruba v polovině vzdálenosti mezi Souší a Desnou. V tomto divokém krásném údolí voda vymlela v žulovém podloží i obří hrnce a kotle. A v neposlední řadě stojí za povšimnutí i jeden z jizerskohorských pomníčků - Fuchsův kříž. V úseku vodopádů má Černá Desná značný spád - převýšení na chráněném šestisetmetrovém úseku činí asi 100 metrů.

Fuchsův kříž

Kdysi přes vodopády vedly dva dřevěné mostky. V místě jednoho z nich nalezneme téměř na počátku naučné stezky v Helešejně jeden z četných jizerskohorských pomníčků – Fuchsův kříž. Jedná se o prostý železný kříž se jménem a letopočtem 1912, zasazený do nevelkého balvanu na kraji koryta černé Desné. Připomíná smrt devítiletého chlapce Alfreda Fuchse, který o několik metrů výše spadl z lávky do ledové vody rozvodněné řeky a na následky pádu zemřel v tanvaldské nemocnici.

